

4. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/72-3-7>

УДК 330.342

Сергєєва Я.С.

аспірантка кафедри менеджменту,
Донбаська державна машинобудівна академія

Serhieieva Yana

Donbass State Engineering Academy

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПОСЛУГАМИ В УКРАЇНІ

В статті обґрунтовано теоретико-методологічні аспекти реалізації державного управління та регулювання політики надання соціальних послуг та організації соціального захисту в Україні, концептуальні основи формування національної моделі економічного розвитку господарської системи в контексті соціальної складової державної політики в сучасних умовах (воєнний стан та стан параметрів соціально-економічної моделі підтримання національної економіки, оцінка застосування соціально орієнтованої політики держави, інституційний осередок реалізації сучасної господарської системи, генезис відповідної моделі функціонування економіки) і методологічні підходи до визначення потреб і базових детермінант формування, розвитку системи надання соціальних послуг в конкретно-історичних умовах. Проаналізовано сучасний стан національної господарської системи (в частині утримання та кризового стану соціально-економічної підсистеми, реальних ризиків поглиблення соціальної нерівності), що дозволяє вибрати найбільш оптимальні заходи протидії породженням ними негативним наслідкам. Запропоновано механізм державного управління процесом надання соціальних послуг, підтриманні функції інститутів соціального забезпечення за відповідною класифікацією (така структурованість чітко ідентифікує їх роль в регулюванні суспільного відтворення на основі комплексної поєднання, з-меншуючи при цьому ризики можливого падіння рівня життя населення в кризових умовах) і виділити положення про програми дії уряду на період подолання воєнного та кризових станів в країні з урахуванням регіональних проблем соціального забезпечення та безпеки життєдіяльності населення, дозволить подолати соціальну деінтеграцію соціально незахищеної певних категорій громадян і забезпечити належний відповідний доступ до надання соціальних послуг в умовах воєнного стану та інклюзивності розвитку національної господарської системи країни.

Ключові слова: державне управління, соціальна послуга, соціальний захист, соціальне забезпечення, економічна система, інклюзивність.

Постановка проблеми. Застосування на практиці реформи децентралізації в Україні призвело до розвитку місцевого самоврядування, утворення об'єднаних територіальних громад, які переймають на себе нові сфери повноважень. Одним із таких напрямів і є соціальна допомога, як важлива сфера з огляду на те, що вона стосується осіб, які потребують допомоги, оскільки з різних причин вони опинилися у складних життєвих обставинах, так і сама процедура надання соціальних послуг. Місцева влада повинна бути близькою до отримувачів цих послуг, докладаючи зусиль у

відповідності до чинного законодавства з метою забезпечення їм гідних умов життя. Це непросте завдання, враховуючи, що органи місцевого самоврядування, створені протягом останніх років, мають величезні потреби для розвитку.

Завжди існує відповідна суперечність між виконанням завдань з розвитку та соціальними завданнями. Досвід сучасного європейського самоврядування, показує, що недостатня увага, яку органи місцевого самоврядування приділяють соціальній допомозі та соціальній сфері загалом (освіта, культура), призводить

до уповільнення процесів розвитку в довгостроковій перспективі, а у складних випадках – і до відтоку отримувачів послуг. Будівництво технічної інфраструктури, яким би воно не було важливим, не може замінити потреби людей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Ключовою є можливість узгодження соціальних потреб суспільства із планами економічного розвитку. Перед такими викликами зараз стоять національні органи державної служби та органів місцевого самоврядування, використовуючи досвід інших, у тому числі європейських країн, які вже пройшли цей шлях, досягнувши як соціальних, так і належних економічних цілей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Створення відповідних умов забезпечення ефективного ринку соціальних послуг в країні на усіх рівнях управління має стати ключовим завданням як для органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Проте, слід зазначити, що наразі в умовах воєнних дій та недореформування соціальної сфери існує й нагальна потреба в економії, раціональному використанні бюджетних коштів, розробленні та впровадженні ефективних та дієвих механізмів управління наданням соціальних послуг.

Висвітлення проблем надання соціальних послуг, теоретичні аспекти, практичні питання розроблення та реалізації соціальної політики розкрито у працях багатьох зарубіжних та провідних вітчизняних учених, зокрема А. Сміта [1], Д. Рікардо [2], Д. Белла [3], А. Гриценка [4, с. 5] та ін.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є процес систематизування теоретичного обґрунтування сучасних механізмів державного регулювання та управління надання соціальних послуг, та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо механізму регулювання та пропонування належної робочої базової концепції на період подолання кризових станів в країні з урахуванням регіональних проблем соціального захисту населення задля регулювання гострих питань соціальної згуртованості та незахищеності, забезпечення рівноправності у доступі до соціальних послуг в умовах інклюзивності розвитку національної господарської системи на сучасному етапі військових дій.

Виклад основного матеріалу. 7 травня 1999 року Україна підписала, а 21 грудня 2006 року ратифікувала Європейську соціальну хартію (Договір Ради Європи), метою якої є захист прав людини, що включає права та свободи та встановлює механізм нагляду, що гарантує їх дотримання з боку держав (всіх сторін). Серед багатьох прав Хартія розкриває право на соціальну допомогу (право на захист від бідності та виключення, захист прав дітей та сім'ї тощо) та отримання відповідних соціальних послуг.

Реалії воєнного стану та нинішнього соціально-економічного розвитку України, породжені її поступовим втягуванням багато років у процеси глобалізації, став-

лять перед апаратом управління зовсім нові завдання у сфері соціального захисту населення, соціального забезпечення та надання соціальних послуг. Зростаюча ускладненість військової агресії, соціально-економічних процесів і пов'язані з ними виклики соціальної захищеності населення України потребують розширення окремих функцій держави в цій сфері [5, с. 6]. Воєнні, економічні, демографічні, екологічні, технологічні та інші екзогенні та ендогенні фактори все сильніше впливають на стан та розвиток української економіки та суспільства в цілому, викликають потребу розробки адекватної довгострокової стратегії і реалізації відповідних програм надання соціальних послуг та соціального захисту населення загалом. На думку окремих авторів вона має включати ефективну систему регулювання державою сфери зайнятості населення, яка є ареною для прояву навичок і здібностей людини та де створюються передумови для вирішення багато чисельних проблем у всіх сферах життєдіяльності нашого суспільства [6, с. 8].

З метою окреслення основних шляхів модернізації інституту надання соціальних послуг слід виходити з того, що в основі розвитку сучасної економічної системи лежить дія певних об'єктивних економічних законів, що визначають узагальнену логіку розвитку економічних та соціальних процесів і явищ. Згідно з цим будь-яка суспільна праця (як джерело суспільного багатства й умова життєзабезпечення суспільства) має бути застосована достатньо раціонально, у максимально відповідній правильній формі. Останнє покладається на певні фактори впливу, зокрема, зайнятість населення, котра постає як функція суспільного виробництва та форма відповідності між пропозицією робочої сили і попитом на неї. Із цього слід зауважити та підкреслити, що використання відповідних людських ресурсів належить до завжди актуальних проблем державного управління та регулювання соціально-економічним розвитком суспільства, є стратегічною метою формування механізму державного управління процесом надання спектру соціальних послуг в країні.

Глобалізаційні та загально світові інтеграційні процеси, стрімка цифровізація різних сфер життєдіяльності суспільства ставлять на порядок денний визначеним питанням потребу напрацювання окреслених підходів до формування та реалізації державної політики, здатної забезпечувати розвиток всіх країн у глобалізованому цифровому світі, гарантувати захист її громадян та їх безпечне майбутнє в умовах швидкого розвитку новітніх технологій щодо надання соціальних послуг.

Аналіз ключових пріоритетів урядів розвинених країн свідчить, що загальносвітовим трендом є зростання сервісної спрямованості державного регулювання, клієнто-орієнтованості управлінських послуг, а цифровізація в публічному врядуванні стає одним з основних інструментів регулювання взаємовідносинами зі споживачами послуг, сприяє кращому розумінню та ефективному забезпеченню їхніх потреб,

підвищенню якості державних послуг. Спрямованість на надання громадянам якісних послуг за допомогою використання широкого спектра цифрового інструментарію – один із пріоритетних принципів вироблення державної політики.

Надто складні сучасні соціально-економічні умови в країні актуалізують проблему ефективної реалізації державної політики у сфері зайнятості населення. Основні заходи з її реалізації мають бути спрямовані на зменшення негативного впливу кризових явищ на рівень зайнятості, підтримання економічної активності населення та запобігання зростанню рівня безробіття. Ефективна державна регуляторна політика зайнятості має забезпечувати формування ринку праці з максимально збалансованими попитом та пропозицією робочої сили, у т. ч. через створення сучасних та якісних робочих місць, забезпечення умов для професійної підготовки, забезпечення гідних умов праці тощо.

Необхідність реалізації таких заходів, модернізації методів і технологій обслуговування населення формує відповідні вимоги до кола фахівців, які безпосередньо реалізують державне управління та адміністрування у сфері зайнятості, надають соціальні послуги населенню. Тобто, питання кадрового забезпечення реалізації державної політики зайнятості є ключовим, а проблема професійного відбору з урахуванням вимог до професійних та особистісних якостей персоналу державної служби розглядається нами як запорука її перспективної реалізації.

Поточна системна криза, соціальна за своєю природою, проявляється в зростанні хронічного безробіття, соціальної нерівності та утримання, екологічних загроз, кризі духовних цінностей, взаємної довіри і культури. Нинішній етап глобального розвитку характеризується поглибленням глобальної структурної кризи. Невідповідність сучасних соціальних формальних і неформальних інститутів, їх неузгодженість, ек-

трактивний характер призводять до змін господарської системи, що неминуче викликає зменшення довіри та її кризи. Зростання суперечностей і гальмування в цілому економічного розвитку через суспільно-економічну кризу зменшують можливість перетворення формальних і неформальних інститутів, утворюючи таким чином пастку невідповідності якості економічного розвитку (рис. 1) і, відповідно, змінюють умови надання соціальних послуг.

З метою уникнення існуючих загроз, на думку автора, стратегічна лінія та відповідна програма розвитку сучасної національної господарської системи повинна бути скоординована з системою влади та соціальною складовою суспільства, сформульованими цілями і науковим обґрунтуванням методології, методики та здійснених на практиці механізмів досягнення цих цілей (рис. 2).

Слід зазначити, що характерною ознакою сучасного стану глобального підтримання (за умов воєнного стану) слід визначити зниження ефективності державної політики та регулювання механізму надання соціальних послуг через ускладнення прогнозування ситуації та деформацію основних реакцій національної господарської системи на екзогенні та регуляторні впливи.

Висновки. Прогресивною бажаною платформою реалізації стабільної, результативної та фінансово-спроможної вітчизняної системи соціального забезпечення в сучасних умовах військової агресії та оцінки закордонного досвіду надання соціальних послуг (зокрема, європейського) є економічне підтримання на базі концепції усталеного розвитку з комплексним поєднанням економічної, соціальної та екологічної його складових. Ситуаційними умовами і ендегенними факторами забезпечення реалізації даної концепції в Україні є припинення бойових дій, процеси реформування інституту власності, орієнтування економіки на

Рис. 1. Ситуація невідповідності якості економічного розвитку для емерджентних систем

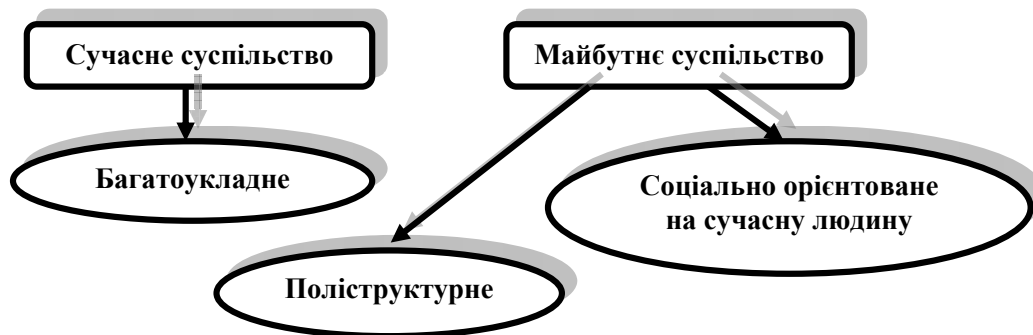

Рис. 2. Характеристика сучасного стану суспільства відповідно до постановки стратегічних цілей

Джерело: систематизовано автором

утвердження шостого технологічного укладу, стимулювання науково-технічної діяльності в державному і корпоративному секторах, завершення розбудови національної інноваційної системи, створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, інтеграція науки і бізнесу, нарощування всіх складових соціалізації економіки тощо. Ключовим компонентом ефективного функціонування системи соціального забезпечення та надання соціальних послуг є модернізація

інституту зайнятості. Виокремлення положення концепції дій уряду на період подолання воєнного та кризових станів в країні з урахуванням регіональних проблем соціального забезпечення дозволить подолати соціальну дезінтеграцію соціальної незахищеності окремих категорій громадян і забезпечити рівноправність в доступі до надання соціальних послуг в умовах інклюзивності розвитку національної господарської системи.

Список літератури:

1. A Treatise on Political Economy or the Production, Distribution, and Consumption of Wealth / J.-B. Say, 1821.
2. Ancient Rome and modern America. A comparative study of morals and manners, New York, G. P. Putnam's Sons, 1914.
3. Bell D. The Coming Post industrial Society: A Venture in social forecasting / D. Bell. NY: Basic Books, 1973.
4. Гриценко А. Реконструктивний економічний розвиток, зміст, основні напрями і вектор соціальної справедливості. *Економічна теорія*. 2016. № 4. С. 5–19.
5. Руженський М.М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: монографія. Київ : ППКДСЗУ, 2013. 318 с.
6. Шевченко О.О., Разумова О.І., Денисов С.В. Механізм регулювання здійснення соціального супроводу вразливих верств населення. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2020. Вип. 45/2020. С. 8–12.

References:

1. A Treatise on Political Economy or the Production, Distribution, and Consumption of Wealth / J.-B. Say, 1821.
2. Ancient Rome and modern America. A comparative study of morals and manners, New York, G. P. Putnam's Sons, 1914.
3. Bell D. (1973) The Coming Post industrial Society: A Venture in social forecasting. NY: Basic Books.
4. Hrytsenko A. (2016). Rekonstruktyvnyj ekonomichnyj rozvytok, zmist, osnovni naprjamy i vektor social'noji spravedylyvosti [Reconstructive economic development, content, main directions and vector of social justice]. *Economic theory*, vol. 4, pp. 5–19.
5. Rugenskiy M. (2013). Socialnyj zahust naselennja v umovakh formuvannja runkovoji modeli ekonomiki Ukrain. 318 p.
6. Shevchenko O., Razumova O., Denisov S. (2020). Mekhanizm reguluvannja zdisnennja socialnogo suprovody vrazluykh verstv naselennja. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. "Economics and Management" series*, issue 45/2020, pp. 8–12.

MODERN MECHANISMS OF STATE MANAGEMENT OF SOCIAL SERVICES IN UKRAINE

The article substantiates the theoretical and methodological aspects of the implementation of public administration and the regulation of the policy of providing social services and the organization of social protection in Ukraine, the conceptual foundations of the formation of a national model of the economic development of the economic system in the context of the social component of state policy in modern conditions (the state of war and the state of socio-economic parameters models of maintaining the national economy, assessment of the application of socially oriented state policy, the institutional focus of the implementation of the modern economic system, the genesis of the corresponding model of

the functioning of the economy) and methodological approaches to determining the needs and basic determinants of the formation and development of the system of providing social services in specific historical conditions; the current state of the national economic system has been analyzed (in terms of the maintenance and crisis state of the socio-economic subsystem, real risks of deepening social inequality), which allows choosing the most optimal measures to counteract the negative consequences generated by them; a mechanism of state management of the process of providing social services, supporting the function of social security institutions according to the appropriate classification is proposed (such a structure clearly identifies their role in regulating social reproduction based on a complementary combination, while reducing the risks of a possible drop in the standard of living of the population in crisis conditions). Local self-government bodies must take into account the results of public consultations when making final decisions. Also, the interaction of public authorities and non-governmental public organizations can take place in the form of cooperation and highlight the provisions on government action programs for the period of overcoming military and crisis situations in the country, taking into account regional problems of social security and the safety of life of the population, will allow to overcome social disintegration and social insecurity of certain categories of citizens and ensure proper and appropriate access to the provision of social services in the conditions of martial law and inclusiveness of the development of the national economic system of the country.

Key words: public administration, social service, social protection, social security, economic system, inclusiveness